

Samerna och frikyrkosamfunden i Sverige

Abstract

Svenska Missionsförbundet satsade redan från 1880 på arbetet bland de renskötande samerna. Satsningen avbröts dock tidigt för att koncentreras på den bofasta befolkningen. Först på 1990-talet återupptogs det samiska arbetet. Bristen på engagemang i fråga om samernas rättsliga status och kulturyttringar har även aktualiserat behovet av en försoningsprocess liknande den inom Svenska kyrkan.

Evangeliska Fosterlandsstiftelsen rekryterade tidigt medarbetare ur samernas led. Nyligen har Johannelunds Teologiska Högskola initierat en utbildning för tjänstgöring i samisk miljö.

Frälsningsarmén avdelade 1898 Ernst Lander för arbete i södra Sápmi. Denne spelade en viktig roll i Andreas Wilks utveckling till salvationist. Wilks använde ofta sitt samiska modersmål i förkunnelsen och hade en positiv hållning till jojken. Han blev ledande i samernas organisationssträvanden och var ordförande vid det första samiska landsmötet i Sverige, 1918.

Kvinnliga Missions Arbetare har utfört en betydande diakonal insats bland samerna i Jämtland, och åtskilliga av KMA:s evangelister var av samisk börd.

Helgelseförbundet hade verksamhet i Lycksele, Pite och Lule lappmarker under första hälften av 1900-talet. Även de renskötande omfattades av verksamheten.

Örebro Missionsförening hade i början av 1900-talet en samisk evangelist i Jämtlands län. Mot slutet av seklet etablerade sig Den Gode Herdens Kyrka i Sopperobygden. Församlingen har rötter inom ÖM och har vunnit gehör hos främst yngre samer.

Pingströrelsen fick många anhängare bland samerna i Jämtlands län liksom i Lycksele lappmark. Här ställde sig såväl Wilks som en stor del av prästerskapet avvisande till väckelsen. I Lule och Torne lappmarker blev förankringen bland samerna förhållandevis svag på grund av læstadianismens dominerande ställning.

Sammantaget har frikyrkosamfunden i Sverige svarat för ett betydande arbete i Sápmi genom evangelisation och diakonala insatser. Flera av samfunden har medvetet rekryterat samiska medarbetare och enskilda medlemmar har varit engagerade i den samiska rätts- och kulturkampen. De samiska varieteterna har däremot inte getts någon högre prioritet i förkunnelsen, och jojken har heller inte inkluderats i gudstjänstfrandet.

Inledning

I *Kyrkohistorisk årsskrift* 2011 har jag presenterat en kortfattad översikt om samerna, Svenska kyrkan och frikyrkorna under 1900-talet. Där framhåller jag att behovet av en samlad samisk kyrkohistoria är skriande. Någon sådan har nämligen inte utgivits sedan 1866, då Jens Vahls arbete *Lapperne og den lapske mission* utkom i Köpenhamn. Den följande framställningen är ett försök att ge en fylligare bild av frikyrkan i Sápmi inom Sveriges gränser. De olika frikyrkornas verksamhet presenteras i tur och ordning. Avslutningsvis pekas på några drag som har utmärkt den frikyrkliga verksamheten som helhet.

Svenska Missionsförbundet

Det dröjde endast två år efter grundandet 1878 innan SMF avskilde tre missionärer för tjänstgöring i Sápmi. Arbetet skulle i huvudsak inriktas på de nomadiserande samerna. Pionjärerna var Karl Johan Gustafsson, August Lindgren och Johan Erik Ågren, utexaminerade vid Kristinehamns missionskola.¹

Ett brev från kapellpredikanten i Malå, Johannes Mörtsell (1824–1888), skall ha inspirerat SMF:s ledning till initiativet 1880.² De tre missionärerna studerade under hösten samma år samiska för Mörtsell, som hade god kännedom om de ume- och lulesamiska dialekterna. Han var också flitigt verksam som översättare av psalmer och andaktslitteratur till samiska. År 1878 utkom hans översättning av Clas T. Odhners *Lärobok i fäderneslandets historia: C. T. Odhneren appetuskirje aitiglandan suptsasikum reitetum almogen skoli tet*.³

Om lärjungarna rapporteras i januari 1881: ”De hava enligt deras lärares omdöme inhämtat rätt goda kunskaper i detta språk, så att de nu kunna göra sig någorlunda förstådda av lapparna”. Karakteristiken var välvillig men åtskilligt överdriven. Den språkliga problematiken

¹ August N. Bäckström, ”Svenska Missionsförbundets mission i Lappland”, *Ansgarius: Illustrerad missionskalender* (1921) s. 104.

² Gerard Willemsen, ”Svenska Missionsförbundets mission bland samerna 1880–1892”, *Tro och liv* 2001:1 (2001) s. 13.

³ Bo Lundmark, *Anders Fjellner – samernas Homeros – och diktningen om solsonerna* (Umeå 1979) s. 64.

var påtaglig om än varierande beroende på stationeringen. För August Lindgren, som stationerades i Karesuando, blev svårigheterna övermäktiga. I årsberättelsen 1883 skriver han: ”Jag företog väl också en och annan resa bland lappar och finnar, men emedan jag var så litet hemma i språket, så kunde föga uträttas.”⁴

En tröst för Lindgren var ändå mötet med många bekännande kristna i Torne lappmark. Efter närmare fyra decennier hade ju den læstadianska väckelsen satt sin prägel på samernas och böndernas religiositet i dessa trakter. Hans inställning till læstadianismen tycks i stort sett ha varit positiv: ”Att denna rörelse oaktadt sina egenheter dock är ett verk af Herren och innesluter många kära Guds barn, det borde väl ingen, som har öppnade ögon och som kommit i närmare beröring med dem, vilja förneka”.⁵

Karl Johan Gustafsson verkade i huvudsak bland renskötande och fjällbönder inom Vilhelmina socken. Han fick uppleva väckelsens vindar i bygden liksom bildandet av Vilhelmina Missionsförening hösten 1892. Johan Erik Ågren åter stationerades i Arjeplog. Han rapporterar däremot ingen väckelse bland nomaderna: ”Nog syns det mycket liten frukt, men det gäller ju att så på en förhoppning samt hålla sig fast vid löftet, att Herrens ord ej skall vara fruktlöst”.⁶

I mitten av 1880-talet började Jöns Persson Nyström sin verksamhet med Sorsele som stationeringsort. Nyström, som var bördig från Skåne, anses ha gjort ett gott arbete under de sju år han tjänstgjorde i lappmarken.⁷ Ändå var misstänksamheten från kyrkligt håll inte outtalad. Prosten i Åsele Johannes Arbman skrev inför visitationsstämman i Sorsele 1886:

Ämbetsberättelsens uppgift att Svenska Missionsförbundets predikanter tidtals verka inom församlingen föranledde visitator att erinra om denna förenings kända avoghet mot vår kyrka och principiella bekännelselöshet, omständigheter som borde mana till största försiktighet gentemot dess verksamhet, om ock ännu inga religiösa partibildningar därigenom har vållats.⁸

---

4 Willemsen (2001) s. 15.

5 Willemsen (2001) s. 15.

6 Willemsen (2001) s. 16.

7 Bäckström (1921) s. 104.

8 David Nyström, ”Läseri och frikyrka”, i David Nyström (red.), *Sorsele: Fornålder och nutid* (Jakobsberg 1972) s. 166.

Nyström avflyttade 1891. Året därpå ändrades inriktningen av SMF:s arbete i Sápmi. Ändringen föregicks av en inspektionsresa som missionsföreståndare Erik Jakob Ekman gjorde sommaren 1892. Nu bestämdes att missionärernas resor i fjällen skulle upphöra

men att de däremot skulle fortfara att besöka lapparna, då dessa äro samlade till sina stora helger, då ock ett större antal kan påträffas, samt att de dessutom skulle söka träffa dem, då de wintertiden draga nedåt landet. Däremot skulle de mer än hittills egna sin uppmärksamhet åt de bofasta lapparne och åt nybyggarna.⁹

Missionärerna skulle härefter ansvara för ett mer begränsat geografiskt område i det vidsträckta Sápmi med huvudsaklig inriktning på den bofasta befolkningen. Dessutom inrättades en evangelistskola i Lycksele med Johan Erik Ågren som föreståndare.

Kortvarigheten i den första missionsinsatsen berodde enligt Willemsen på att arbetet bedrevs ostrukturerat: ”Missionärerna splittrade sina insatser och resurser alltför mycket bland olika grupper av samer och nybyggare och över ett för stort område”.¹⁰ Artur Therén föreslog visserligen 1919 ett mer systematiskt och planerat arbete bland samerna, men fick inget gehör för sina tankegångar.¹¹

Först vid millennieskiftet fick det samiskt inriktade arbetet förnyad aktualitet inom SMF eller Svenska Missionskyrkan. Sedan 1994 har man utvecklat ett samiskt arbete i sina församlingar i Storuman och Hemavan-Tärna. Willemsen menar att det nya avtalet om kyrkogemenskap mellan Svenska kyrkan och Svenska Missionskyrkan gör det ekumeniska arbetet lättare i Sápmi: ”Där möjligt är bör också samarbete med andra samfund sökas, när de söker arbeta med samiska frågor”.¹²

⁹ Erik Jakob Ekman, *Illustrerad missionshistoria* (Stockholm 1893) s. 182.

¹⁰ Willemsen (2001) s. 20.

¹¹ Artur Therén, ”Lappens framtid”, i Ragnar Thomson (red.), *I lappkåtor och nybyggartorp: Skildringar från Svenska Missionsförbundets mission i Lappland* (Stockholm 1919) s. 31.

¹² Gerard Willemsen, *Gud i Sápmi: Teologiska funderingar i samiskt perspektiv* (Stockholm 2009) s. 82.

Evangeliska Fosterlandsstiftelsen

Efter EFS grundande 1856 blev Ernst Arbman (1818–1896) stiftelsens provinsombud i Jämtland och medverkade till att den utvecklades som inomkyrklig väckelserörelse. Han blev under 1800-talets senare hälft en samlande gestalt i det jämtländska kyrkolivet. Som kyrkoherde i Sunne arbetade han för större frihet i liturgi och kyrklig praxis.

Arbman var född i Undersåker och knöt tidigt kontakter med den samiska befolkningen. Redan som ung präst blev han också engagerad i den skola som Carl Ludvig Tellström grundade i Laxsjö inom Föllinge socken 1846 och som fick stor betydelse för samebarnens undervisning i Jämtland.¹³ När skolan 1885 flyttades till Ånge i Undersåker blev Arbman dess inspektor. Han fick epitetet ”Jämtlands Rosenius” och blev ett aktat namn bland samerna.¹⁴

I Jämtlands län rekryterade EFS medarbetare även ur samernas led. En av de tidigaste var Jon Fjällgren (1867–1954) från Lierne pastorat. I Oviksfjällen fick han sin första undervisning av den samiske kateketen Tomas Nilsson. Därefter var han elev vid Svenska Missionssällskapets skola i Edsåsen.

Jons omvändelse inträffade vid 1897 års midsommarmässa i Kolåsen inom Kalls sameby. Året efter fick han kallelsen att bli EFS reseombud och examinerades i Östersund av Adolf Kolmodin. Resetjänsten kombinerade han med renskötseln till 1906.¹⁵

Från seklets början, när Jon och hustrun Kristina var renskötande i Idre sameby, berättar en gudstjänstfirare: ”Han talade över några verser i Psaltaren och sade bland annat att naturen är Guds härligaste tempel, där vindarna, solen och stjärnorna, ja själva vattnen och töcknen kunna vara hans präster och tjänare.”¹⁶

År 1917 flyttade Jon och hans familj till Anådalen i Mittådalen sameby. Bland härjedalssamerna förblev han en andlig ledargestalt till

13 Bo Lundmark, ”’O må vi vakna upp!’: Samerna, svenska kyrkan och frikyrkorna under 1900-talet”, *Kyrkohistorisk årsskrift* (2011) s. 62.

14 Carl J.E. Hasselberg, *Ernst Arbman och den jämtländska väckelsen på hans tid* (Härnösand 1923).

15 Lage Eklöv & Bo Lundmark, *Morgon mellan fjällen: En ny ton i sydsamiska bygder* (Borås 1997) s. 103.

16 Bo Lundmark, ”Aerede gaskoeh vaerich – Morgon mellan fjällen: Om kyrkan i Sápmi”, *I juletid bland fjällen* (2007) s. 9.

mitten av förra seklet. Under påsktiden firas alltjämt kyrkhelg i det väglösa och numera obebodda vistet. Med snöskoter eller på skidor färdas Mittådalen-samerna till Anådalen för att lyssna till Guds ord, *Jupmelen baakoe*.

En framträdande gestalt bland EFS medarbetare blev också Erik Nylander, lärare och föreståndare vid Änge missionsskola 1889–1900. Nylander var en ofta anlitad talare, ”känd för sin stora berättarkonst”.¹⁷ Han var mycket mån om att kvinnor och män ur samernas led skulle höras i förkunnelsen och gudstjänstfirandet.¹⁸

Flera av EFS predikanter var även föreståndare vid Fridsbergs barnhem i Hillsand, Ströms församling. Barnhemmet och skolan grundades 1877 av Mikael Sandell, som en tid var verksam inom den svensk-lutherska Augustanasynoden i USA.¹⁹ Skolan fick ett varmt erkännande vid de svenska samernas första landsmöte i Östersund 1918, där samernas skolgång var ett av huvudämnena. Nomadlärarinnan Sigrid Ruttfjäll har i uppskattande ordalag berättat om sin skolgång i Hillsand 1908–1913.²⁰

Med Gäddede som stationeringsort anställdes Frans Oskar Lindé, bördig från Rönnöfors, som evangelist av EFS Jämtlandsförbund 1945. Han hade då genomgått Bibelinstitutet i Östertälje. Lindés verksamhet var koncentrerad till samebyarna i norra Jämtland och präglades av stort nit. ”Hans attribut var skidor och ryggsäck, dragspel och bibel”, skriver Eklöv.²¹ Lindé gick ur tiden 1988.

En av Lindés efterföljare blev den tidigare renskötaren Gösta Bergkvist från Jänsmässholmen i Jovnevaerie sameby. Bergkvist understöddes av såväl EFS som KMA (Kvinnliga Missions Arbetare) och Svenska Missionssällskapet Kyrkan och Samerna (Svenska Missionssällskapets namn från 1961). Han har främst varit verksam i samebyarna inom Jämtlands län samt i Idre sameby.

17 Ingvar Åhrén, Änge: Lappbarnhem – sameskola 1885–1985 (Härnösand 1985) s. 26.

18 Eklöv & Lundmark (1997) s. 120.

19 Se Ingegerd Gothe (utg.), *Fridsberg-Hillsand-Strömsund-Jämtland: 1877–1977* (Stockholm 1977).

20 Sigrid Ruttfjäll, *ABC bland fjällen: Nomadlärarinnan Sigrid Ruttfjäll berättar, upptecknad och kommenterad av Bo Lundmark* (Köping 1990) s. 17ff., 192f; jfr *Svenska lapparnas landsmöte i Östersund den 5–9 februari 1918* (Uppsala 1918) s. 158.

21 Eklöv & Lundmark (1997) s. 120; jfr Harry Byberg, ”Frans Oskar: Själasörjare och glädjespridare”, *I juletid bland fjällen* (2005) s. 31ff.

Förutom vid de traditionella samiska kyrkhelgerna som nyårsmässan i Undersåker och midsommarhelgen (*joynesåhkoeh*) i Ankarede har Gösta Bergkvist medverkat vid de samiska gränshelger som utvecklades på sydsamiskt område under 1980-talet.²² På 1990-talet gjorde han flera evangelisationsresor till samerna i Lovozero (Lujávri) på Kolahalvön i samarbete med Norges Samemisjon.²³

Från 2011 har EFS utbildningscentrum vid Johannelunds Teologiska högskola initierat en särskild utbildning för tjänstgöring i samisk miljö. Den omfattar förutom de teologiska ämnena två terminers studier i någon av de samiska huvuddialekterna och samisk kultur.

Frälsningsarmén

I sitt verk om Frälsningsarmén i Sverige 1882–1932 skriver Evald Malmström:

Först 1897 utsågs speciella arbetare inom Frälsningsarmén för dessa trakter och särskilt för samefolket. I slutet av nämnda år avskildes kapten Erika Bäckström för arbete bland lapparna. Hon gjorde Lycksele till sitt högkvarter och företog därifrån resor i kringliggande lappmarker.²⁴

Redan året efter blev emellertid Vilhelmina centrum för ”lappkriget”. Här anlades också ett barn- och skolhem. Ledaren för Frälsningsarmén i Sverige, Elwin Oliphant, medverkade samtidigt till att arbetet bland samerna i Jämtland och Härjedalen blev mer målmedvetet. År 1898 avdelades stabskapten Ernst Lander (1866–1941) att ansvara för samemissionen i norra Dalarna, Härjedalen och Jämtland. I drygt två decennier ledde han detta arbete och i perioder även verksamheten i södra Lappland.

I studien *Pionjär bland fjällens folk* (1981) har Carl Fredrik Hallen-

---

22 Bo Lundmark, ”Kyrkan och Samerna i gränsöverskridande perspektiv”, i *Kyrkan och Samerna*, utg. av Svenska Missionsällskapet Kyrkan och Samerna i anledning av dess 150-åriga tillvaro (Umeå 1985) s. 78.

23 Lundmark (2007) s. 9; jfr Eklöv & Lundmark (1997) s. 155ff.

24 Evald Malmström, *Femtio års fälttåg: Frälsningsarmén i Sverige 1882–1932* (Stockholm 1932) s. 261.

creutz och Leif Lindin kommenterat Landers gärning utifrån dennes bevarade dagboksanteckningar. De skriver:

Landers positiva hållning till samerna ger en mycket positiv bild av det mottagande han fick och det gensvar han mötte inte minst i västra Härjedalen. Det är inga intryck från något mörkt hednaland som Landers dagbok förmedlar. Detta är dess viktigaste information om samiska förhållanden i sekelskiftets Jämtlands län.²⁵

Den 3–4 mars 1901 antecknar Lander från sin verksamhet i Härjedalen: ”2 möten i Käringsjön besökta af allt folk som fanns. – Skildes idag från lapparne i Käringsjön, ja nog har de alla fått något intryck af våra möten men o så svårt att helt taga ut steget . . .”²⁶

Av dagboksanteckningarna framgår inte att Lander reflekterat över språkets roll i förkunnelsen, inte heller att han försökt tillägna sig *åarjelsaemien smaaregiele*, den sydsamiska dialekten. Inte desto mindre blev han ett viktigt redskap i Vilhelmina-samen Andreas Wilks (1884–1953) utveckling till salvationist. Under perioderna 1902–1904 och 1914–1918 var Lander nämligen i huvudsak verksam inom Åsele lappmark.

Det var i början av den senare perioden som Wilks upplevde en religiös kris. Den fick sin upplösning under våren 1915. Här om skriver Hallencreutz, Lindin och Rydving:

I samband med januarimarknaden i Åsele träffades han personligt av Frälsningsarméns Kristus-förkunnelse. Han hjälptes av samemissionären Ernst Lander genom en botkamp och fick personlig frälsningstillägnelse i en ny trosförsamling. I samband med påskfirandet några månader senare upptogs han tillsammans med sin yngre bror Lars som soldat i Frälsningsarmén.²⁷

25 Carl F. Hallencreutz & Leif Lindin, ”Ernst Lander som samemissionär: En kyrkohistorisk inledning”, i Ernst Lander, *Pionjär bland fjällens folk: Minnen från fjällen: Ernst Landers dagboksanteckningar 1898–1901* (Klippan 1981) s. 35.

26 Ernst Lander, *Pionjär bland fjällens folk: Minnen från fjällen: Ernst Landers dagboksanteckningar 1898–1901* (Klippan 1981) s. 150f.

27 Carl F. Hallencreutz, Leif Lindin & Håkan Rydving, *Andreas Wilks: Samepolitiker och salvationist* (Umeå 1983) s. 44.

Samiskan var Wilks *ietnien-giele*, 'modersmål'. Hallencreutz, Lindin och Rydving framhåller att Wilks ofta predikade på samiska och försökte finna samiska uttryck för element i salvationisternas fromhets-tradition. Han var heller inte främmande för att relatera budskapet till det samiska arvet. Vad beträffar jojken såg han den som ett symboliskt uttryck för hävdvunnen samisk världsbild och livstolkning. "Han joj-kade inte själv i gudstjänstsammanhang. Han reagerade dock inte emot att någon enskild vid hembesök eller vid gudstjänst i visten joj-kade".²⁸ Wilks beklagade rentav att jojken som konstart fick allt färre utövare.

Arvet från Lander och Wilks inspirerade i hög grad Frälsningsarméns verksamhet i Sápmi. I samband med firandet av midsommarhelgen i Fatmomakke (Faepmie) medverkar man såväl i midsommarnattsvakan som i midsommardagens friluftsgudstjänst vid Stinnerbomsbacken. Anna-Lisa Öst (1889–1974), känd som "Lapp-Lisa", var officer i Frälsningsarmén och blev starkt förknippad med Fatmomakke. Smeknamnet till trots var hon inte av samisk börd. Den ursprungliga "Lapp-Lisa" hette Lisa Thomasson-Bosiö (1878–1932). Hennes signaturlåda "Bland Ovikens snökrönta, skyhöga fjäll" sjöngs även av Anna-Lisa Öst.

Åtskilliga soldater har rekryterats ur samernas led till kårerna i det vidsträckta Sápmi. Förutom verksamheten i byar och visten märks barn- och ungdomsarbetet. Från Torne lappmark berättar nomadlärarinnan Terese Torgrim i Jukkasjärvi om arméns söndagsskoleverksamhet och om nomadskolebarnens återkommande besök på arméns lokal i Kiruna.²⁹ När verksamheten startade 1901 var det den nordligaste utposten i Frälsningsarméns värld. Kårlokalen på Seger Svanbergsgatan är Kirunas äldsta frikyrkolokal.³⁰

I Arvidsjaur började armén sin verksamhet 1916. Det var kapten Alma Englund och löjtnant Hilda Björkman som "öppnade eld" i skogssamernas kärnområde. Till att börja med fick de hålla mötena i Lutherska Missionsföreningens bönhus.³¹

28 Hallencreutz, Lindin & Rydving (1983) s. 54.

29 Bo Lundmark (utg.), *Från skolkåtor och renfjäll: Terese Torgrim och Johan Turi berättar* (Luleå 1972) s. 42.

30 Jan-Erik Kuoksu, "Kiruna – ett isigt och svårplöjt arbetsfält", *Norrbottnens museums årsbok* (2008) s. 228; jfr Lina Karlsson, "Vad väckelsen byggt och brukat i Norrbotten", *Norrbottnens museums årsbok* (2008) s. 56.

31 Elsa Lindberg, "Frälsningsarmén i Arvidsjaur", *Norrbottnens museums årsbok* (2008) s. 321.

En ekumenisk hållning har sedan länge präglat Frälsningsarméns arbete i Sápmi. Som exempel kan nämnas Tärna, där kårens officerare ofta medverkar vid de stora kyrkhelgerna i församlingen. Under min tid som kyrkoherde för samer (1979–1991) gällde det bland annat trettondedagshelgen på Samegården i Tärnafors och i Voiijtjaure.

Kvinnliga Missions Arbetare

Kvinnliga Missions Arbetare (KMA) grundades 1894 med Fredda Hammar som ledande gestalt. Hon väcktes samma år till medvetenhet om samernas situation, när hon mötte Kristina Torkelsdotter i Åre. Mötet med Kristina skildras i Elsa Ringborgs biografi över Fredda Hammar: ”Ingen bryr sig om oss, så föllo lappkvinnans ord. Fem små enkla ord, men Fredda Hammar hörde en hel fjällvärlds klagan.”³² Påsken 1895 omkom Kristina och dottern Britta i en rasande snöstorm på färd genom Lunndörrspasset.

KMA-väckelsen började 1897 och fick sin huvudsakliga spridning i Jämtlands och Härjedalens samebyar. Nämda år hölls en midsommarmässa i Kolåsen, där prins Oscar Bernadotte medverkade. Många samer hade mött upp och bland dem som då ”fångades av prinsens lasso” var den tidigare omtalade Jon Fjällgren.³³

Även Jons äldre bror Nils Jonasson (1858–1931) blev en av KMA:s evangelister. Nils föddes i norska Snåsa men kom i unga år till Oviksfjällen, där Hosjöbottnarna blev hans huvudviste vid sekelskiftet. Unionsupplösningens år 1905 antog han kallelsen att arbeta som KMA:s evangelist bland sitt folk. Han utförde under ett kvartssekel en hängiven förkunnargärning och slutade sina dagar på Fjällgård. Brorsonen Jonas Fjällgren (1897–1931) var hans medarbetare under de sju sista levnadsåren.³⁴

Bland dem som väcktes i Kolåsen var också stamfränden Jon Pålsson (1854–1940), hemmahörande i Oldfjällen. Pålsson blev mot slutet av

³² Elsa Ringborg, *Fredda Hammar: En livsbild från kvinnomissionens genombrottsstid* (Stockholm 1977) s. 55.

³³ Eklöv & Lundmark (1997) s. 49ff.

³⁴ Eklöv & Lundmark (1997) s. 72ff; jfr Martha Jäma, ”Nikkus Jons etterkommere”, *Åarjel-saemieh: Samer i sør* 4 (1991) s. 89ff.

sin levnad husfar på Fjällgård och uppskattad för sina innerliga andakter.³⁵

Av KMA:s evangelister kan även nämnas Folke Hoving (1871–1938), som började sin tjänst redan i slutet av 1890-talet. Hoving var dessutom konstnärligt verksam och arkitekt vid tillkomsten av det samiska ålderdomshemmet Fjällgård i Undersåker. Det uppfördes 1908 och drevs i KMA:s regi.

Grevinnan Maria Bernadotte, starkt engagerad i den nyevangeliska väckelsen och KMA:s verksamhet, berättar från en predikvandring tillsammans med Hoving 1917, då samerna i Glen (Kliere) var församlade:

De lyssnar ivrigt då herr Hoving talar till dem [...]. Deras blickar hänger liksom fast vid talarens läppar, och ibland, då något särskilt griper dem, står deras ögon fulla av tårar. Man märker också att det är många år sedan den stora väckelsen gick fram, men också att intrycken och öppenheten finns kvar.³⁶

Herta Alling (1904–1997) var evangelist inom KMA 1933–1940. Hon gjorde även en viktig insats vid de sykurer som anordnades i samband med nyårsmässorna i Undersåker. För samerna i Jämtland, Härjedalen och Idre har nyårsmässorna betytt mycket i andligt hänseende. Den första firades nyårshelgen 1885–1886. Ett sekel senare började traditionen ebba ut, inte minst genom nedläggningen av Änge sameskola och Fjällgård.

Helgelseförbundet

Missionssällskapet Helgelseförbundet, som grundades i Närke 1887, hade under 1900-talets första hälft viss verksamhet i Sápmi. Två av evangelisterna, Gustaf och Hilda Nyström, stationerades i Gargnäs inom Sorsele 1910. I Sorselebygden verkade också John Levin, utsänd av Lappmissionsföreningen i Göteborg, grundad 1894.³⁷

³⁵ Eklöv & Lundmark (1997) s. 81ff.

³⁶ Eklöv & Lundmark (1997) s. 71.

³⁷ Nyström (1972) s. 166f.

Nils Rehnman, en annan av Helgelseförbundets evangelister, kom till Pite lappmark 1909. Cykeln var hans främsta fortskaffningsmedel. I förbundets organ *Trons segrar* berättar Rehnman:

Jag åkte tåg till Långträsk och därefter cykel till Arvidsjaur och Arjeplog [...]. Det fanns inte någon pakethållare på cykeln, varken fram eller bak. Jag fick binda fast resväskan i ramen och cittran höll jag i handen [...]. Så det var inte lätt att åka de där 16–17 milen till Arjeplog. Det var i slutet av september, mot Mikaeli.³⁸

Som resesekreterare tog Rehnman initiativ till flera missionshus. Det första uppfördes i Jokkmokk 1918, medan Sionkapellet i Arvidsjaur invigdes 1934. Även Moskosel fick en gudstjänstlokal 1936.³⁹

Edvin Nilsson avskildes för tjänstgöring bland den samiska befolkningen i Lule lappmark 1937. Även denne var till att börja med cykelburen och beskriver avstånden som ett hinder för verksamheten: ”Cykeln är en god hjälp att komma fram, där vägar finns, men den är även ett farligt redskap vintertid.” Han framför en from vädjan: ”Vore det inte möjligt att i större utsträckning ställa bilar och drivmedel till Mästarens tjänst och med evangelister vid ratten styra ut till avlägsna lappmarksbyar, där numera även våra samer ha bosatt sig vintertid.”⁴⁰

I början av 1900-talet åtnjöt samfundets evangelister även stöd från svensk-amerikanska lappmissionen.⁴¹ Under denna pionjärtid fanns förvisso inslag av motsättningar i förhållandet till Svenska kyrkan. Från Lycksele lappmark berättas att evangelisterna Hanna Jansson och Emma Bergqvist stämplades som farliga av kyrkoherden vid nyårsdagens gudstjänst i byn Kroksjö. Denne skall ha yttrat: ”Om ni nu vill hava dessa kvinnor kvar längre, så kan inte jag hjälpa eder och ingen

38 Nils Rehnman, ”Småplock från en missionsresa i Arjeplog och Arvidsjaur”, *Trons segrar* (1923) s. 363f.

39 Vanja Lövgren, ”Vinden blåser vart den vill: Kort översikt över väckelsen och frikyrkornas utbredning i Norrbotten från förra seklets början och in på 2000-talet”, *Norrbottens museums årsbok* (2008) s. 47f.

40 Edvin Nilsson, ”Helgelseförbundets mission bland lapparna”, i *Av Herren har det skett: Helgelseförbundet 60 år* (Hardemo 1947) s. 88ff.

41 Ida Främpling, ”Något om lapparna och lappmissionen”, *Stjärnglimtar: Kristlig ungdoms- och missionskalender* (1907) s. 77.

annan heller.”⁴² I denna del av Sápmi avtog Helgelseförbundets verksamhet påtagligt under 1920-talet. Flera av evangelisterna anslöt sig vid den tiden till pingströrelsen.

Under 1990-talet gick Helgelseförbundet, Örebromissionen och Fri-baptisterna samman och bildade Nybygget – Kristen Samverkan. Från år 2002 antogs namnet Evangeliska Frikyrkan.

Örebro Missionsförening

John Ongman (1845–1931), grundaren av Örebro Missionsförening 1892, härstammade från Oviken. Ongman kom till Örebro baptistförsamling 1890 efter predikantutbildning i USA. Där kom han under inflytande av den angloamerikanska helgelseörelsen (Holiness Movement). Redan året efter hemkomsten startade han en bibelskola i Örebro. Församlingens kritik gjorde emellertid att han lämnade sin anställning som pastor och bildade ÖM.⁴³

Ongmans härstamning gjorde att han var medveten om samernas situation. Han värvade också en av samerna i hemtrakten, Jon Larsson från Glen, till bibelskolan 1904. Han verkade sedan som evangelist bland sina stamfränder i Jämtland, Härjedalen och Idre till 1912. Ibland färdades han tillsammans med KMA-evangelisten Nils Jonasson.

År 1908 redogör Jon Larsson för väckelsen bland samerna, där de vistades i Börtnan under vintern: ”Omkring ett tiotal blevo då frälsta, såväl unga som gamla.” Han återger också vad en av de troende yttrade om väckelsen: ”Vi förnimma Guds kraft även under arbetet, ty de ofrälsta ungdomarna svärja ej nu så mycket som förr.”⁴⁴

Jon Larsson ingick i den deputation som uppvaktade Konungen efter de svenska samernas första landsmöte i Östersund den 5–9 februari 1918. Han avled i oktober samma år och efterträddes av KMA-

---

42 Hanna Jansson, ”Några strödda intryck från åtta vintrars verksamhet i Västerbottens Lappmark”, i *I skördefolkets spår: Skildringar från arbetet och erfarenheten av Helgelseförbundets evangelister* (Hardemo 1934) s. 59.

43 Herbert Jacobsson, ”Pingstväckelsens väg till Norrbotten”, *Norrbottens museums årsbok* (2008) s. 350.

44 Paul Ongman & Carl Andin, *I den elfte timmen: Överblick av Örebro Missionsförenings evangelistverksamhet* (Örebro 1917) s. 61.

evangelisten Nils Mårtensson som talesman för samerna i Jämtland. Även Mårtensson kom från Glen.

I Lycksele lappmark hade en baptistförsamling grundats i Vinliden 1898. Här utvecklades 1912 en väckelse karakteriserad av hänryckning, tungomålstal och profeterande. Evangelisten Gustaf Carlsson tillskrevs en viktig roll inom denna väckelse. Denne hade fått sin utbildning inom ÖM.⁴⁵

I den nordligaste delen av Sápmi etablerade sig under 1980-talet en frikyrkoförsamling kallad Den gode Herdens kyrka. Den har en del av sina rötter inom Örebro Missionsförening. En stadsdelskyrka i Helsingborg inköptes 1981 och transporterades i sektioner till Övre Soppero i Vittangi församling. Där byggdes den upp och invigdes 1986. Verksamheten och förkunnelsen har vunnit gehör bland många av de yngre samerna i trakten, som annars domineras av den læstadianska väckelsen.

Under min tid som kyrkoherde för samer medverkade ungdomar från Den gode Herdens kyrka vid det samiska Andersmäss-firandet (*Antinbeavvi*) i Jukkasjärvi kyrka. Deras sång var ett uppskattat inslag i gudstjänsten.

Pingströrelsen

Inom baptismen väcktes intresset för mission bland samerna i ett tidigt skede. Som exempel kan nämnas Ingeborg Tellström. Hon anslöt sig 1862 till Östersunds baptistförsamling med ambitionen att föra vidare arvet från sin make Carl Ludvig Tellström (1810–1862). Denne gjorde en pionjärinsats efter Svenska Missionssällskapets bildande 1835, inte minst när det gällde samebarnens skolundervisning.⁴⁶

Ingeborg Tellströms plan var att inrätta en folkskola på baptistisk grund för samerna i Föllinge lappmark. Underlaget var emellertid för bräckligt. Tanken förverkligades som nämnts i stället av Mikael Sandell i Hillsand och då på den inomkyrkliga väckelsens grund.

⁴⁵ Lars Samuelsson, *Väckelsens vägar: Pingströrelsens framväxt i Lycksele och Arvidsjaur socknar fram till ca 1940* (Klippan 1983) s. 44ff; jfr Karl-Gunnar Grape, *Kyrkliga förhållanden i Lappland efter sekelskiftet: I belysning av dop- och nattvardssedens utveckling* (Stockholm 1965) s. 84f.

⁴⁶ Lundmark (2011) s. 61f.

Pingströrelsen fick efter sitt genombrott 1907 betydligt fler anhängare bland samerna än baptistförsamlingarna i Jämtland. Ändå understöddes redan Carl Ludvig Tellström från baptistiskt håll. I den angränsande Åsele lappmark verkade också baptistpredikanter bland samerna.

I sitt arbete *Frikyrka och väckelse i Jämtlands län 1850–1940* skriver Carl-Erik Sahlberg: ”Tillsammans med EFS och Frälsningsarmén torde pingströrelsen ha varit den andliga rörelse som fått det starkaste fästet bland länets samebefolkning.”⁴⁷ Av dess evangelister kan nämnas Elly Nilsson, som från 1923 verkade i Oviks- och Härjedalsfjällen.

Bland de samer som anslöt sig till pingströrelsen i dessa trakter var Anders och Regina Danielsson i Hosjöbottnarna. Reginas bror Jon var en tid pingströrelsens evangelist, men rycktes bort i spanska sjukan redan 1918. Själva tillhörde Anders och Regina pingstförsamlingen i Hallen och evangeliserade med sång och vittnesbörd utan någon formell anställning. Anders slutade sitt livs vandring på hemväg från Vallbo-mässan 1963 och *Aahka Reine*, som Regina kallades, lade ned vandringsstaven på Fjällgård 1977. Tillsammans med andra samiska pingstvännen intog makarna Danielsson en ekumenisk hållning, som bland annat tog sig uttryck i medverkan vid helgerna i Vallbo och nyårsmässorna i Undersåker.⁴⁸

Även i södra Lappland, särskilt inom Lycksele lappmark, fick pingströrelsen gensvar hos många samer. Däremot intog Andreas Wilks en avvisande hållning. Det gjorde också storparten av de samtida kyrkoherdarna i lappmarksförsamlingarna. Den sydsamisktalande komministern i Dikanäs (Gäjkja), Gustav Hasselbrink, utgjorde inget undantag.⁴⁹

I de nordligaste lappmarkerna blev anslutningen bland samerna betydligt mindre. En viktig orsak torde vara att den læstadianska väckelsen sedan länge hade kommit att prägla kristendomsförståelsen hos

---

47 Carl-Erik Sahlberg, *Frikyrka och väckelse i Jämtlands län 1850–1940* (Östersund 1982) s. 205.

48 Eklöv & Lundmark (1997) s. 143ff; jfr Sven-Erik Mattiasson, *Ahka berättar: Minnen ur samemissionärerna Anders och Regina Danielssons liv och verksamhet i fjällvärlden* (Östersund 1970) s. 18ff.

49 Hallencreutz, Lindin & Rydving (1983) s. 61.

den samiska befolkningen i Torne och Lule lappmarker. Det hindrar inte att Filadelfia-församlingar bildades även i denna del av Sápmi. I Kiruna skedde detta 1922 och i Jokkmokk 1936. Den förra gick 1991 samman med Korskyrkan (ÖM) och bildade församlingen Livskällan. I Jokkmokk skedde 1996 ett samgående med Helgelseförbundet till Jokkmokks Frikyrka.⁵⁰

I Pite lappmark grundades Filadelfiaförsamlingen i Arvidsjaur 1924 och i Arjeplog 1932. I jämförelse med Lycksele lappmark, där pingst-rörelsen förblivit stark, är den svag i Pite lappmark.⁵¹

Avslutning

Sammantaget har frikyrkosamfunden i Sverige svarat för ett betydande arbete i Sápmi genom evangelisation och diakonala insatser. Flera av samfunden har medvetet rekryterat medarbetare av samisk härkomst. De samiska varieteterna har dock inte getts någon högre prioritet i förkunnelsen. Kulturyttringar som jojken, samernas uregna sångart, har heller inte gett karaktär åt gudstjänstfirandet. Däremot har enskilda medarbetare i samfunden varit engagerade i den samiska rätts- och kulturkampen. De konfirmandläger för samisk ungdom som startade för 30 år sedan i Svenska kyrkans regi, har ännu ingen motsvarighet på frikyrkligt håll. Ekumeniska strävanden har under senare tid ökat möjligheterna till samarbete mellan samfunden, inklusive Svenska kyrkan, när det gäller den samiskt inriktade verksamheten.

---

⁵⁰ Jacobsson (2008) s. 364ff.

⁵¹ Samuelsson (1983) s. 12.

Källor och bearbetningar

Tryckta källor och bearbetningar

- Byberg, Harry. ”Frans Oskar: Själasörjare och glädjespridare”, *I juletid bland fjällen* (2005).
- Bäckström, August N. ”Svenska Missionsförbundets mission i Lappland”, *Ansgarius: Illustrerad missionskalender* (1921).
- Eklöv, Lage & Bo Lundmark. *Morgon mellan fjällen: En ny ton i sydsamiska bygder* (Borås 1997).
- Ekman, Erik Jakob. *Illustrerad missionshistoria* (Stockholm 1893).
- Främling, Ida. ”Något om lapparna och lappmissionen”, *Stjärnglimtar: Kristlig ungdoms- och missionskalender* (1907).
- Gothe, Ingegerd (utg.), *Fridsberg-Hillsand-Strömsund-Jämtland: 1877–1977* (Stockholm 1977).
- Grape, Karl-Gunnar. *Kyrkliga förhållanden i Lappland efter sekelskiftet: I belysning av dop- och nattvardssedens utveckling* (Stockholm 1965).
- Hallencreutz, Carl F. & Leif Lindin. ”Ernst Lander som samemissionär: En kyrkohistorisk inledning”, i Ernst Lander, *Pionjär bland fjällens folk: Minnen från fjällen: Ernst Landers dagboksanteckningar 1898–1901* (Klippan 1981).
- Hallencreutz, Carl F., Leif Lindin & Håkan Rydving. *Andreas Wilks: Samepolitiker och salvationist* (Umeå 1983).
- Hasselberg, Carl J.E. *Ernst Arbman och den jämtländska väckelsen på hans tid* (Härnösand 1923).
- Jacobsson, Herbert. ”Pingstväckelsens väg till Norrbotten”, *Norrbottens museums årsbok* (2008).
- Jansson, Hanna. ”Några strödda intryck från åtta vintrar verksamhet i Västerbottens Lappmark”, i *I skördefolkets spår: Skildringar från arbetet och erfarenheten av Helgelseförbundets evangelister* (Hardemo 1934).
- Jåma, Martha. ”Nikkus Jons etterkommere”, *Åarjel-saemieh: Samer i sør 4* (1991).
- Karlsson, Lina. ”Vad väckelsen byggt och brukat i Norrbotten”, *Norrbottens museums årsbok* (2008).
- Kuoksu, Jan-Erik. ”Kiruna – ett isigt och svårplöjt arbetsfält”, *Norrbottens museums årsbok* (2008).
- Lander, Ernst. *Pionjär bland fjällens folk: Minnen från fjällen: Ernst Landers dagboksanteckningar 1898–1901* (Klippan 1981).
- Lindberg, Elsa. ”Frälsningsarmén i Arvidsjaur”, *Norrbottens museums årsbok* (2008).
- Lundmark, Bo (utg.), *Från skolkåtor och renfjäll: Terese Torgrim och Johan Turi berättar* (Luleå 1972).
- Lundmark, Bo. *Anders Fjellner – samernas Homeros – och diktningen om solsönerna* (Umeå 1979).

- Lundmark, Bo. ”Kyrkan och Samerna i gränsöverskridande perspektiv”, i *Kyrkan och Samerna, utg. av Svenska Missionsällskapet Kyrkan och Samerna i anledning av dess 150-åriga tillvaro* (Umeå 1985).
- Lundmark, Bo. ”Aerede gaskoeh vaerich – Morgon mellan fjällen: Om kyrkan i Sápmi”, *I juletid bland fjällen* (2007).
- Lundmark, Bo. ”O må vi vakna upp!': Samerna, svenska kyrkan och frikyrkorna under 1900-talet”, *Kyrkohistorisk årskrift* (2011).
- Lövgren, Vanja. ”Vinden blåser vart den vill: Kort översikt över väckelsen och frikyrkornas utbredning i Norrbotten från förra seklets början och in på 2000-talet”, *Norrbottens museums årsbok* (2008).
- Malmström, Evald. *Femtio års fälttåg: Frälsningsarmén i Sverige 1882–1932* (Stockholm 1932).
- Mattiasson, Sven-Erik. *Akka berättar: Minnen ur samemissionärerna Anders och Regina Danielssons liv och verksamhet i fjällvärlden* (Östersund 1970).
- Nilsson, Edvin. ”Helgelseförbundets mission bland lapparna”, i *Av Herren har det skett: Helgelseförbundet 60 år* (Hardemo 1947).
- Nyström, David. ”Läseri och frikyrka”, i David Nyström (red.), *Sorsele: Fornålder och nutid* (Jakobsberg 1972).
- Ongman, Paul & Carl Andin. *I den elfte timmen: Överblick av Örebro Missionsförenings evangelistverksamhet* (Örebro 1917).
- Rehnman, Nils. ”Småplock från en missionsresa i Arjeplog och Arvidsjaur”, *Trons segrar* (1923).
- Ringborg, Elsa. *Fredda Hammar: En livsbild från kvinnomissionens genombrottstid* (Stockholm 1977).
- Rutfjäll, Sigrid. *ABC bland fjällen: Nomadlärarinnan Sigrid Rutfjäll berättar, upptecknad och kommenterad av Bo Lundmark* (Köping 1990).
- Sahlberg, Carl-Erik. *Frikyrka och väckelse i Jämtlands län 1850–1940* (Östersund 1982).
- Samuelsson, Lars. *Väckelsens vägar: Pingströrelsens framväxt i Lycksele och Arvidsjaur socknar fram till ca 1940* (Klippan 1983).
- Svenska lapparnas landsmöte i Östersund den 5–9 februari 1918* (Uppsala 1918).
- Therén, Artur. ”Lappens framtid”, i Ragnar Thomson (red.), *I lappkåtor och nybyggartorp: Skildringar från Svenska Missionsförbundets mission i Lappland* (Stockholm 1919).
- Vahl, Jens. *Lapperne og den lapske mission 2* (Köpenhamn 1866).
- Willemsen, Gerard. ”Svenska Missionsförbundets mission bland samerna 1880–1892”, *Tro och liv* 2001:1 (2001).
- Willemsen, Gerard. *Gud i Sápmi: Teologiska funderingar i samiskt perspektiv* (Stockholm 2009).
- Åhrén, Ingvar. Änge: Lappbarnhem – sameskola 1885–1985 (Härnösand 1985).

Bo Lundmark, f. 1944, kontraktsprost emeritus, fil.kand. och teologie doktor, prästvigd 1968; komminister i Jukkasjärvi 1970, kyrkoherde för samer 1979 och kyrkoherde i Tännäs-Ljusnedal 1991. Av Lundmarks vetenskapliga produktion kan nämnas *Anders Fjellner – samernas Homeros – och diktingen om solsönerna* (1979) och doktorsavhandlingen *Bæi’vi mánnu nástit: Sol- och månkult samt astrala och celesta föreställningar bland samerna* (1982). Den självbiografiska *Såvitt jag minns* (2014) belyser författarens prästtid i Sápmi 1968–2009.

Sammanfattningar på nordsamiska, lulesamiska och sydsamiska

Sámit ja friddjagirkoservodat Ruotas

Svenska Missionsförbundet bijai juo návccaid 1880 rájis bargui boazosámiid luhtte. Rahčamuš loahpahuuvui goitge árrat ja dan sadjái bidje návccaid fásta ássiide. Álggus 1990-logus jotke sámi bargguiguin. Go lei heajus beroštupmi sámi rievttalaš dilis ja kulturcealkámušain de šattai áigeguovdilis maid sullásaš šállošanprosessii go dan mii lei Ruota girkus.

Evangeliska Fosterlandsstiftelsen hágai árrat sámi mielbargiid. Easkaláhkai Johannelunds Teologiska Högskola lea álggahan oahpahausa bargat sámi birra.

Frälsningsarmén bijai 1898 Ernst Lander bargat oarje Sámis. Sus lei dehálaš rolla Andreas Wilka ovdáneamis salvašunisttan. Wilks geavahii dávjá sámi eatnigielaset sárđnideamis ja sus lei positiivvaláš oaidnu luohái. Son šattai njunnošii sámi organisašuvdnarahčamušas ja lei ságadoalli vuosttaš sámi riikačoahkkimis Ruotas, 1918.

Kvinnliga Missions Arbetare lea čadahan mearkkašahti diakonalaš biju sámiid luhtte Jämtlánddas, ja moanat KMA evangelisttain ledje sámi máttut.

Helgelseförbundetis doaimmai Likssjuos, Byöhdames ja Julevu sámi guovlluin vuosttaš oasis 1900-logus. Maid boazosámit gullojedje doibmii.

Örebro Missionsföreningis lei 1900-logu álggus sámi evangelistta Jämtlándda leanas. Jahkečuodi loahpas áshuvvui Den Gode Herdens Kyrka Sohppara-guvlui. Searvegottis leat ruohttasat ÖM:s ja lea ožžon beroštumi erenoamážit nuorat sámiin.

Pingströrelsen oaččui ollu čuovvuleddjiid sámiid luhtte Jämtlánd-
da leanas ja maid Likssjuo sámi guovllus. Dás sihke Wilks ja stuorra
oassi báhppagottis hilgu morráneami. Julevu ja Durtnosa sámi guovl-
luin dat ii ožžon nanu vuodu go læstadianismmas lei mearrideaddji
sajádat.

Oktiibuot friddjagirkošearvi Ruotas lea dahkan mearkkašahtti barg-
gu Sámis evangelisašuvnna ja diakonalaš bijuid bokte. Mánge searv-
vit leat háhkan sámi mielbargiid ja ovttaskas miellahtut beroštedje
sámi riekte- kulturráhamušas. Muhto sámi suopmanat eai leat ožžon
makkárge alibut vuoruhusa sárdnideamis, ja luohti ii ge siskkilduvvon
ipmilbálvalusávvuideamis.

Översättning Miliana Baer

Sáme ja friddjagirkkosebrudagá Svierigin

Svenska Missionsförbundet barggagádij juo 1880 rájes boatsojsámij
siegen. Barggo hiejteduváj gájt árrat tjalmostahtátjit stuodaárro ál-
mugav. Esski 1990-lågon járgij sáme barggo. Oasálasjvuoda vádne
sámij riektálasj stáhtusa ja kultuvrradábddomerkaš gáktuj la aj aktua-
liseri sábadimprosessas dárbov mij la Svieriga girkkos sjiimuk.

Evangeliska Fosterlandsstiftelsen árrat áttjudij sámebarggijit. Jo-
hannelunda Teologalasj Allaskávlá I álgadam áhpadasáv bargguj
sáme birrasin.

Frälsningsarmén nammadij 1898 Ernst Landerav bargguj oarjjel Sá-
meednamin. Sån lij ájnas Andreas Wilka ávdedibmáj lánestimsoldáht-
tan. Wilksa anij álu ietjas sáme iednegielav sárnnedimen ja árvvon
anij juojggusav. Oajvven sjattaj sámij organisásvánnárahtjamijn ja lij
ávdđáulmušj vuostasj sáme riikkatjáhkkanimen Svierigin, 1918.

Kvinnliga Missions Arbetare li dájmadam ájnas diakávnálasj bar-
gov sámij siegen Jämtlándan, ja KMA:a evangelistajs állusa lidjin
sáme.

Helgelseförbundet dájmaj Likssjuo, Byöhdame ja Julev sámeedna-
mijn 1900-lågo vuostasj lahken. Állusujtára aj gábtjádúvvin dájmas.

Örebro Missionsförening 1900-lågo álgon lij sáme evangelissta
Jämtlándan lenan. Tjuohtejahke mañegietjen Den gode Herdens kyr-
ka vuododuváj Sohppar-bájkken. Tjoaggulvisán la vuodo ÖM:an ja I
miellodam ávdemusát nuorap sámijt.

Pingströrelsen oattjotj állotj tjuovvojt sámij siegen Jämtlánda lenan náv gáak Likssjuo sámeeđnamin. Dánna Wilks ja hárrájs állusa hilg-godin gáhtsámav. Julevu ja Duornnusa sámeeđnamijn lij dabridibme sámij siegen viehka unne læstadianissma doarjodim sajadagá diehti.

Tjoahkkájgessusin friddjagirkkosebrudagá Svierigin li ávdásvás-stedam ájnas bargos Sámeednamin evangelisasjávna ja diakávnálasj dagoj baktu. Sebrudagájs moatte li diedulattjat áttjudam sámee barggijt ja aktugasj sebrulattja li oassálasstám sámee riektá- ja kultuvrraoajb-bomin. Sáme varietehtajda álla vattedum stuoráp vuorrodimev sárn-nedimen, ja juojgos ij la ga aktiduvvam jubmeldievnon.

Översättning Barbro Lundholm

Saemieh jih frijiegærhkoeeáalmegh Sveerjesne

Sveerjen misjovnesiebrie joe jaepeste 1880 báatsoesaemiej luvnie eelkin barkedh. Barkojne tjoerin orrijidh jih árrójigujmie stynkehke barkedh. Easkah 1990-jaepine vihth saemien barkojne eelkin. Juktie eah leah stinkeslaakan saemiej reaktajgujmie jih kultuvrine barkeme dellie vueptiestamme man daerpies máahtadimmine barkedh seamma goh Svíenske gærhkoee dorjeme.

Evangeliska Fosterlandsstiftelsen joe aareh saemide gihtji dejgu-jmie ektine barkedh. Aadtjegh dellie Johannelunds Teologiska Hög-skola ööhpehtimmine aalkeme maehthedh saemiej dajvine barkedh.

Frälsningsarmén jaepien 1898 öörni Lars Lander edtji áarjel Saep-mesne barkedh. Díhte öövree vihkeles Andreas Wilks evtiedæmman sjídti salvationistine. Wilks ietniengelesne preehki jih joejkemen bijree hijven ussjedi. Díhte eadtjohke saemiej organisasjovnebarkojne jih ávtehke voestes saemien laantetjáanghkosne Sveerjesne jaepien 1918.

Kvinnliga Missions Arbetare vihkeles diakonaale barkoem sae-mide Jiemhtesne darjoeji, jih gallešh dejstie KMA lohkiijstie saemieh lin.

Helgelseförbundet Likssjuosne, Byöhdamen (*Piteå*) jih Julevun lappmarhkesne dan voestes 1900-jaepien bieliem barki. Daennie bar-kosne aaj dah báatsoesaemieh meatan.

Örebro Missionsförening 1900-jaepiej aalkovistie saemien lohkiijem Jiemhtesne utni. Tjuatede jaepiegietjesne dellie Den Gode

Herdens Kyrka Sohppar-dajvesne tseegkesovvi. Åålmege maadtoem ÖM:sne átna jñh evtêmes noere saemieh meatan desnie.

Pingströrelsen gellie learohkh Jiemhten leeneste jñh Likssjuon lappmarhkeste åadtjoeji. Jeenesh seamma goh Wilks jñh gellie hearah daam jaahkoem vuastalin. Julevun jñh Torne lappmarhkine idtjin daam jaahkoem dåarjohth juktie læstadijanisme stynkehke desnie.

Dah fríjjegeærhkoeeåålmegh vihkeles barkoem Saepmesne dorjeme evangelisasjovnen jñh diakonaale barkoen tjírrh. Jeenesh dejstie siebrijste ulmien mietie barkeme saemiej barkijh utnedh jñh aajne líhtsegh meatan orreme saemiej reakta- jñh kultuvregæmpojne barkeme. Eah dejtie saemiengielide preehkesne provhkh, jñh ij Leah luhpie gænah gyrhkesjimmesne joejkedh.

Översättning Sig-Britt Persson och Karin Rensberg-Ripa